

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИМИ ПРОГРАМАМИ В ПОСТАКРЕДИТАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

В.В. Будашко, д.т.н., професор
Національний університет «Одеська морська академія»

Анотація: розглянуто основні питання щодо постакредитаційного періоду впровадження освітніх програм, відповідності науко-педагогічних працівників освітнім компонентам та дотримання ліцензійних умов закладами вищої освіти

Ключові слова: акредитація, освітня програма, ліцензійні умови, постакредитаційний період

ENSURING PROCESSES UNDER EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAMS IN THE POST-ACREDITATION PERIOD

V. Budashko, Dr. of Science, Associate Professor
National University «Odessa Maritime Academy»

Abstract: the main issues related to the post-accreditation period of the implementation of educational programs, compliance of scientific and pedagogical workers with educational components and compliance with licensing conditions by higher education institutions were considered

Keywords: accreditation, educational program, licensing conditions, post-accreditation period

[Законом України](#) від 02.05.2023 № 3062-IX [1] внесено зміни до [Закону України «Про вищу освіту»](#) від 01.07.2014 № 1556-VII [2] (далі – Закон про вищу освіту) з метою уточнення прав та обов’язків Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та проведення акредитації освітніх програм. Введено поняття постакредитаційний моніторинг – це оцінювання органом, що ухвалив рішення про акредитацію, виконання наданих за результатами акредитації рекомендацій та/або відповідності критеріям акредитації. Здійснювати його буде Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство, НА). Такий моніторинг здійснюється на безоплатній основі. У разі виявлення під час постакредитаційного моніторингу невиконання критеріїв, встановлених положенням про акредитацію освітніх програм [3] (далі – [Положення про акредитацію](#)), Національне агентство надає закладу вищої освіти (далі – ЗВО) роз’яснення щодо виконання таких критеріїв та/або попереджає про необхідність їх виконання і встановлює строк для усунення виявлених недоліків або припиняє дію сертифіката про акредитацію відповідної освітньої програми ([нова ч. 8 ст. 25 Закону про вищу освіту](#)).

У відповідності до [п. 35 Ліцензійних умов](#) провадження освітньої діяльності [4] (далі – [Ліцензійні умови](#), ЛУ) здобувач ліцензії (ліцензіат) повинен бути забезпечений науково-педагогічними (далі – НПП) (педагогічними, далі – ПП) та/або науковими працівниками (далі – НП), необхідними для реалізації освітніх компонентів (далі – ОК), передбачених освітньою (освітніми) програмою (програмами) (далі – ОП) на відповідному рівні вищої освіти (далі – ВО).

Згідно із пунктом 6.1. [Рекомендацій Національного агентства](#) щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми [5] враховуються всі

НПП, які забезпечують обов'язкові ОК, проте функціонал системи НА акредитації ОП не передбачає внесення відомостей про НПП (таблиця 2) стосовно керування практикою, курсовою та кваліфікаційною роботою.

Виходячи із розуміння п. 35 ЛУ таким чином, що ЗВО повинен бути забезпечений НПП, необхідними для реалізації всіх обов'язкових ОК, передбачених ОП, тобто – в ЗВО повинна бути сформована група забезпечення освітнього процесу. Що стосується ОК професійної підготовки в рамках задекларованої за ОП спеціальності – йдеться про групу забезпечення спеціальності (рис. 1).

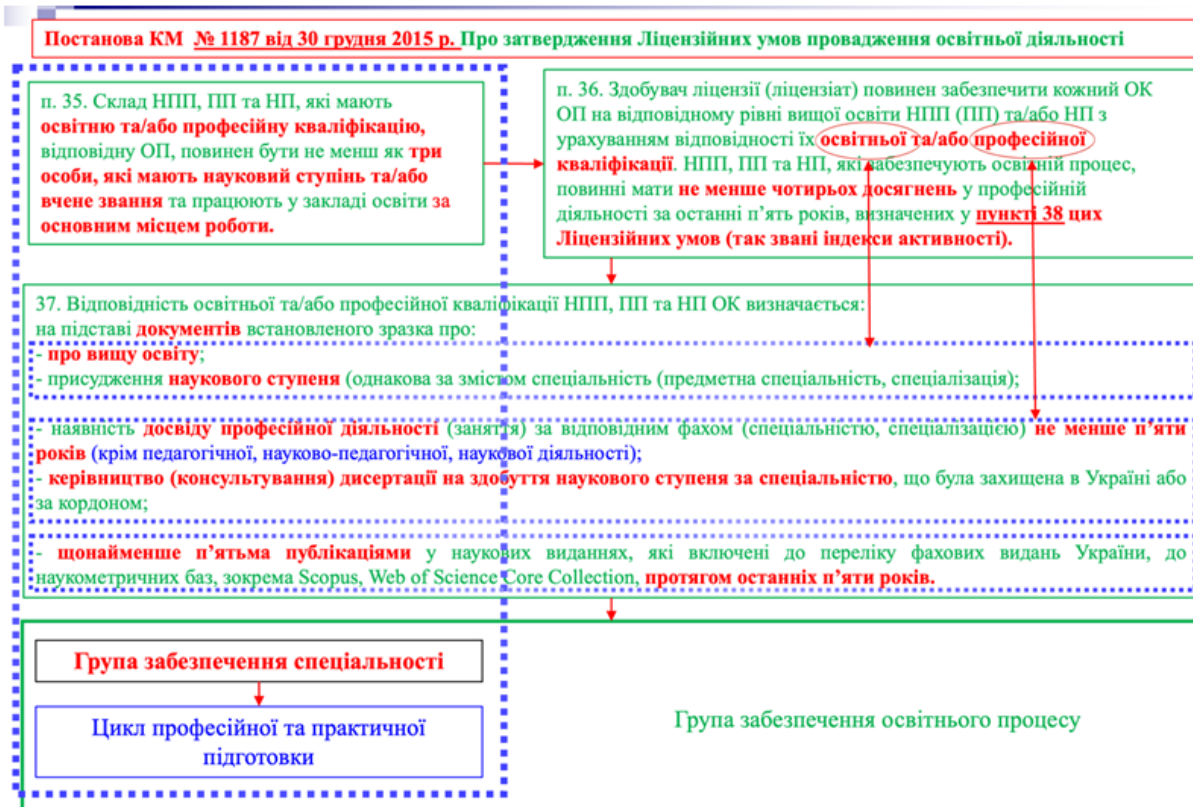

Рисунок 1 – Визначення відповідності освітньої та/або професійної кваліфікації освітньому компоненту освітньої програми

В процесі акредитаційної експертизи, група забезпечення спеціальності не розглядається. Інформація про групу забезпечення спеціальності не входить до матеріалів акредитаційної справи. Ця інформація міститься лише у ліцензійній справі у вигляді таблиці Додатка 16 Ліцензійних умов (п. 41 ЛУ).

При цьому, частка НПП, які мають будь-який науковий ступінь та/або вчене звання та працюють у ЗВО за основним місцем роботи, повинна становити не менше 50%..., з них осіб, які мають науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора, повинна становити: для другого (магістерського) рівня ВО – не менше 10%. У свою чергу (абз. 5, п. 35 ЛУ), у складі НПП, задіяних до реалізації ОП, повинно бути не менше ніж 3 особи, які мають освітню та/або професійну кваліфікацію та науковий ступінь та/або вчене звання, що відповідають ОП, а також працюють у ЗВО за основним місцем роботи.

Згідно з [п. 5 ст. 34 Закону України «Про освіту»](#) (далі – [Закон про освіту](#)) [6]: «Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей)», згідно [п. 3 ст. 7 ЗУ «Про вищу освіту»](#): «У дипломі молодшого бакалавра, бакалавра, магістра зазначаються назва закладу вищої освіти (наукової установи), що видав цей документ (у разі здобуття вищої освіти у відокремленому підрозділі закладу вищої освіти (наукової установи) – також назва такого підрозділу), назва освітньої програми, а також кваліфікація, що складається з інформації про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальність (спеціальності, галузь знань – для міждисциплінарних освітніх програм), спеціалізацію та професійну кваліфікацію (у разі присвоєння)».

Поряд з тим, системний та структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів вищої освіти також містить [Національна рамка кваліфікацій](#) (далі – НРК), яка не обмежується молодшим бакалавром (5 рівень), бакалавром (6 рівень) і магістром (7 рівень), а включає також доктора філософії (кандидата наук) і доктора наук. Таким чином, науковий ступінь викладача також визначає його освітню кваліфікацію відповідно до НРК та [п. 37 Ліцензійних умов](#). Більш того, під час акредитації ОП встановлюється не просто освітня кваліфікація викладача взагалі, а й відповідність його кваліфікації той ОК, яка викладається, і (для 3-х осіб із складу НПП) тій спеціальності, за якою впроваджується та реалізується ОП. Крім того, встановлюється відповідність НПП іншим вимогам чинного законодавства, зокрема вимогам пп. 35-38 Ліцензійних умов, у тому числі тим, які стосуються наявності у 3-х викладачів наукового ступеня за відповідною ОП спеціальністю та/або вченого звання.

Кваліфікації за обсягом класифікуються на повні та часткові, за змістом – на освітні та професійні (рис. 2). Кваліфікація вважається повною у разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня [Національної рамки кваліфікацій](#), що визначені відповідним стандартом.

Кваліфікація вважається частковою у разі здобуття особою частини компетентностей відповідного рівня [Національної рамки кваліфікацій](#), що визначені відповідним стандартом. У цьому Законі, якщо не зазначено інше, під терміном «кваліфікація» розуміється повна кваліфікація (рис. 2).

Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей).

Професійна кваліфікація (повна професійна кваліфікація) – це визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати всі трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом. Часткова професійна кваліфікація - це визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом

стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати частину трудових функцій, визначених відповідним професійним стандартом.

Результати навчання та компетентності, необхідні для присудження освітніх та/або присвоєння професійних та часткових професійних кваліфікацій, можуть досягатися шляхом здобуття формальної, неформальної чи інформальної освіти.

Освітні кваліфікації присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти чи іншими суб'єктами освітньої діяльності. Професійні та часткові професійні кваліфікації присвоюються/підтверджуються і визнаються суб'єктами, уповноваженими на це законодавством, зокрема суб'єктами освітньої діяльності.

Стаття 34 в редакції **Закону № 2179-IX від 01.04.2022** **Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій**

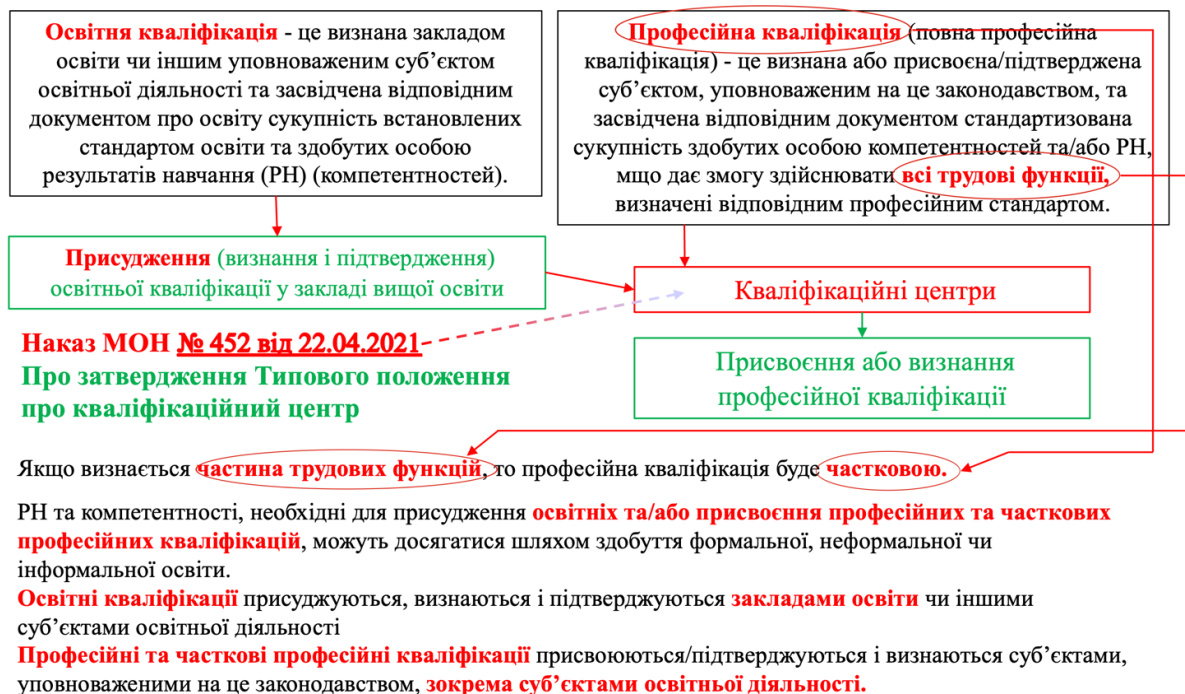

Рисунок 2 – Визначення та порядок визнання освітніх та професійних кваліфікацій

Кваліфікаційні центри [8] – це суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння/підтвердження відповідних професійних та часткових професійних кваліфікацій, визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах.

Порядок акредитації кваліфікаційних центрів затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Національного агентства кваліфікацій. Процедури присудження, присвоєння/підтвердження кваліфікацій, а також порядок утворення та діяльності і правовий статус суб'єктів, що здійснюють діяльність з оцінювання і визнання освітніх та/або професійних кваліфікацій (повних та часткових), визначаються законодавством.

Таким чином в процесі акредитаційної експертизи експертні групи та галузеві експертні ради встановлюють, чи дійсно ЗВО, який на момент отримання ліцензії відповідав необхідним вимогам Ліцензійних умов, в процесі реалізації ОП і на момент її акредитації не втратив цю відповідність, а продовжує її «зберігати» та забезпечувати ОП відповідними НПП, ПП та/або НП, необхідними для реалізації ОК, передбачених ОП на відповідному рівні вищої освіти (рис. 3).

У зв'язку з цим, трактування вимог, що «Ліцензійні умови вимагають співвіднесення викладачів із спеціальністю, але не містять будь-яких вимог щодо їх співвіднесення із ОК» є досить суперечливим і не підтверджується фактичним змістом законодавчої норми, наведеної у п. 35 ЛУ. Оскільки у пп. 35, 36, 37 ЛУ йде мова саме про відповідність НПП освітнім компонентам (пп. 35, 36, 37 ЛУ), а також спеціальності (абзац 5 п. 35 ЛУ).

Так, п. 35 ЛУ стосується в цілому відповідності НПП, необхідних для реалізації освітніх компонентів, передбачених ОП (п. 35, абзац 1). При цьому відповідність ОП пункту 35 ЛУ розглядається з двох точок зору:

- з одного боку, НПП, які забезпечують освітній процес, тобто входять до групи забезпечення освітнього процесу (рис.1), відповідають вимогам щодо наявності взагалі будь-якого наукового ступеня та/або будь-якого вченого звання (50 %), із них не менше 10 % НПП (для другого (магістерського) рівня ВО) повинні мати науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора (п. 35, абзац 2);
- з іншого боку, кількість НПП (не менше 3-х осіб), які входять до групи забезпечення спеціальності та групи забезпечення освітнього процесу (рис.1), повинні відповідати саме ОПП (спеціальності) за освітньою та/або професійною кваліфікацією та за науковим ступенем та/або вченим званням (п. 35, абзац 5) (рис. 2, 3).

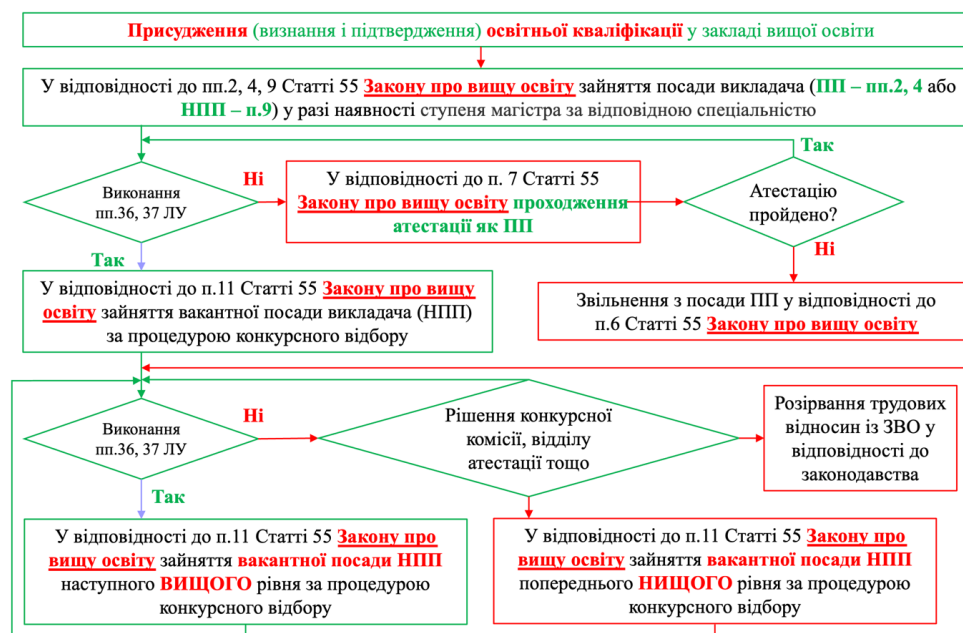

Рисунок 3 – Забезпечення дотримання Ліцензійних умов впровадження освітньої діяльності

Отже, для існування ОП та продовження її реалізації, вона повинна бути забезпечена на 50% будь-якими кандидатами наук та/або доцентами і на 10% будь-якими докторами наук та/або професорами. Поряд з тим серед НПП, які забезпечують реалізацію освітніх компонентів (п. 35, абзац 1) повинно бути мінімум 3 особи, які відповідають вимогам абзацу 5 п. 35 ЛУ.

У свою чергу, відповідність освітньої та/або професійної кваліфікації науково-педагогічних, педагогічних та наукових працівників освітньому компоненту визначається п. 37 Ліцензійних умов (рис. 3).

При чому, освітню і професійну кваліфікацію підтверджують дві частини (рис.2) п. 37. Перша частина складається із чотирьох пунктів п. 37 ЛУ, з яких перший і другий пункти (та/або) підтверджують освітню кваліфікацію, а третій і четвертий (та/або) – професійну кваліфікацію. Наявність 5 статей є необхідною умовою відповідності п. 37 в цілому.

В рамках реорганізації або впровадження освітніх програм [9], певні курси ОП пропонується об'єднувати в нові курси, що, в свою чергу, призводить до процедури встановлення відповідності НПП новому ОК. Зміст нового курсу може бути приблизно таким же, як і попередніх, але має використовувати іншу методику викладання: він більш орієнтований на проектування, ніж раніше, що вимагатиме від НПП, ПП або НП дещо іншої освітньої або професійної кваліфікації та неодмінного, нового змісту публікаційної активності з точки зору забезпечення ліцензійних умов впровадження освітньої діяльності ЗВО,

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти: Закон України від 02.05.2023 р. № 3262-IX: станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3062-20#Text> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: станом на 28.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
3. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 977 від 11.07.2019 р.: станом на 27.08.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
4. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності: Постанова Кабінету міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187-2015-п: станом на 20.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
5. Рекомендації щодо застосування критерії оцінювання якості освітньої програми/ Затверджено Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти 17 листопада 2020 року: / ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»». – К., 2020. – 66 с. URL: <http://surl.li/jksf> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
6. Про освіту: Закон України № 2145-VIII, (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380): станом на 2.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
7. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341-2011-п: станом на 02.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
8. Про затвердження Типового положення про кваліфікаційний центр: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.04.2021 р. № z0804-21: станом на 29.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-21#Text> (дата звернення: 1.12.2023 р.).
9. Будашко, В. В. Методологія розробки навчальних курсів в умовах скорочення аудиторних годин / В. В. Будашко // Матеріали міжнародної науково-технічної конференції «Суднова електроінженерія, електроніка і автоматика», 05.11.2019-06.11.2019. – Одеса: НУ «ОМА», 2020. – С.10-21. ISSN 2706-7874 (print). DOI: [dx.doi.org/10.31653/2706-7874](https://doi.org/10.31653/2706-7874).